

Åpne dører til høyere utdanning?

Professor Kai A. Olsen, Høgskolen i Molde og Universitetet i Bergen

Innen 15. april vil Samordna opptak ha mottatt 60000 søknader til i alt 1166 studier ved 47 universiteter og høyskoler. Studiene er beskrevet i Søkerhåndboka. Kanskje den boka som flest leser akkurat nå? Opptakskravet for de fleste studiene er generell studiekompetanse, som en kan få ved å fullføre allmennfaglig linje i videregående. Noen studier krever fordypning i spesifiserte fag. I utgangspunktet er det ingen krav om karakterer. Unntaket er lærerutdanningen, der en må ha minst 3 i norsk og matematikk. Er det flere søkere enn plasser til et studium vil søkerne bli rangert etter skolepoeng. Her inngår karakterer, fordypningspoeng, m.m. I 2005 hadde ca. 30 % av studiene slik adgangsbegrensning.

Det er lett å sende inn søknaden. Den fyller du ut på nettet. Men her er det også mange skjulte feller for den intetanende elev. Ikke la deg lure av at så mange snakker om alle dører som står åpne for ungdommen i dag. Flere av disse fører inn til rom uten gulv. Siden fallhøyden er stor kan det være nyttig å vise stor forsiktighet.

Felle nr. 1 er skjulte opptakskrav. Bruker du Søkerhåndboka vil du for eksempel se at 57 av 72 studier ved Universitetet i Oslo har adgangsbegrensning. De resterende åpne studiene er stort sett innen realfag. Her er det ingen karakterkrav, men forsøker du deg på ett av disse studiene med karakteren 2 eller 3 i matematikk fra videregående er sannsynligheten meget høy for at du vil stryke i ett eller flere fag. NTNU ønsker å sette et krav om minst 4 i matematikk, siden 80 % av de med karakteren 2 stryker. Selv med karakteren 3 er sannsynligheten mer enn 50 % for at du ikke vil klare sivilingeniørstudiet.

Felle nr. 2 er studiefinansieringen. Du får lån og stipend av Lånekassen, men dette er ikke nok. Det gjelder spesielt om du studerer i en av de store byene, der bokostnadene er høye. Da må du jobbe utenom. Er du flink og setter igjen tilstrekkelig tid til studiene (på mange norske studier aksepteres det i dag at du jobber ned mot 20 timer i uken) kan det gå bra. Men har du dårlig bakgrunn og ikke full innsats kan jobben gå ut over studiene. Klarer du ikke normal studieproduksjon vil det gi reduksjon i lån og stipend. Da må du tjene enda mer utenom, og du er nå inne i en ond sirkel som det ikke er lett å komme ut av.

Felle nr. 3 er ideen om at studiene er gratis. Det er riktig at du ikke betaler skolepenger, men de fleste andre utgifter må du, som sagt, bære selv. Feiler du, vil du ha opparbeidet lån og miste lønnsinntekter for den tiden du studerte uten å få den ekstra lønnen som utdanningen skulle gi. Dette gjelder dessverre mange studenter. Frafallsprosenten, spesielt på de åpne studiene, er høy. Verst er det nok at du kan føle deg som en taper etter å ha fått mange strykkarakterer. Det er ikke noe godt utgangspunkt for å klare et annet studium.

Felle nr. 4 gjelder veiledning. Du tror kanskje på det som er sagt om å ”gjenreise heltidsstudenten”, og at dette betyr at hele arbeidsuken blir fylt opp av organisert undervisning? I virkeligheten kan du risikere å få en timeplan der kanskje bare åtte timer hver uke er belagt. Den resterende tiden må du organisere selv, for eksempel ved å delta i grupper, laboratoriearbeid eller ved å utforske biblioteket. Du tror kanskje at du vil få mer kontakt med dine professorer etter at kvalitetsreformen vektla akkurat det. Det skjer nok ikke. Samtidig med kvalitetsreformen har vi nå fått sterk fokus på forskning. På mange institusjoner blir professorene belønnet, gjerne i form av penger, for å skrive vitenskapelig publikasjoner. Dette er også viktig for den enkeltes karrierevei i systemet. Da kan du ikke forvente at de vil bruke mye tid på deg, i alle fall ikke før du begynner på mastergraden, helst doktorgraden der du selv kan bidra i publiseringsarbeidet.

Felle nr. 5 er studiemiljøet. Selv om både opplegg og gode lærerkrefter er viktig for en utdanningsinstitusjon vil kvaliteten på studiene i stor grad være avhengig av studentene. Det er i diskusjon med medstudenter, enten det skjer i gruppearbeid, i kantina eller på hybelen, at du lærer å få et personlig forhold til stoffet. Dine medstudenter skal hjelpe deg når du står fast og motivere deg når du går lei. Du prøver ut din argumentasjonsteknikk i gruppearbeidet og dine pedagogiske evner når du skal hjelpe andre. Men på mange studier, kanskje spesielt de åpne, kan du ikke forvente motiverte medstudenter, ei heller kompetente medstudenter. Siden mange jobber mye utenom er det ikke engang sikkert at de er der!

Felle nr. 6 er at mange tror at det er en jobbmarked bak alle studier. I Søkerhåndboka for i år finner du 28 studier med "design" i tittelen, i 2001 utgaven var det 3 slike studier. Økningen har ikke utspring i et stort antall ledige stillinger innen design. Norsk industri er i liten grad orientert mot å utvikle produkter for konsumentmarkedet der design står sentralt. Et propellblad, for eksempel, kan ha en vakker form, men den er et produkt av hydrodynamiske beregninger og er utviklet av en ingeniør med gode kunnskaper i matematikk. Noen "designer" er ikke inne i bildet her. Andre "selvrealiserende" studieområder kan være mediefag, kunstfag, natur og friluftsliv. Her finner vi også en dramatisk økning i antall studier over de siste fem årene. Husk at studentene er en inntektskilde for undervisningsinstitusjonene. Det er i dag for mange studieplasser og konkurransen om å få deg som søker er meget stor. Da skal vi ikke bli forundret over at institusjonen er fokusert på dine ønsker og behov som studiesøker, mer enn at de bryr seg om arbeidsgivernes fremtidige behov for utdannet arbeidskraft eller ditt behov for å få en jobb etter endt studium.

Felle nr. 7 er at du kan lett tro at du har en sikker jobb om du velger et studium der det er et stramt arbeidsmarked. Selv om næringslivet skriker etter IT-folk er det også mange med IT-utdanning som går arbeidsledige. Ser du nøyere på hva personalsjefene sier går det fram at de vil ha *gode* kandidater. Har du svært dårlige karakterer kan du derfor falle igjennom. Selv med gode karakterer kan du få problemer. Når halvparten av studentene ved Universitetet i Oslo får en A eller B på masteroppgaven, kan næringslivet bli skeptisk til karaktersetningen. Noen har allerede lært av amerikanske bedrifter og tester jobbsøkerne. Da må du i hvert fall kunne faget ditt.

Du kan unngå disse syv fellene om du skaffer deg mer informasjon om de studiene du søker på. Snakk gjerne med fagfolk om skjulte krav, om hvilken veiledning du kan forvente og hvordan studiet er organisert. Selv om jobbmarkedet kan endre seg mens du studerer er det ikke så umulig å få danne seg en idé om hvordan dette vil bli. Så må du foreta en realistisk vurdering av dine egne kunnskaper og den arbeidsinnsats du ønsker å legge inn i studiene. Er du heldig blir du tatt opp på et studium der det blir satt strenge krav til deg som student, og til dine medstudenter. Da ligger forholdene til rette for at du kan få en god utdanning.